

ΣΧΟΛΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ Β' ΤΑΞΗΣ ΓΕΛ ΣΕΡΒΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

**ΘΕΜΑ: «Η ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΣΤΟ ΙΟΝΙΟ»**

Οι μαθητές:

ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΕΛΛΑ
ΑΛΛΑ ΝΙΚΟΣ
ΑΝΔΡΙΤΣΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΒΕΛΛΗ ΙΩΑΝΝΑ
ΒΕΤΤΑ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ
ΒΕΤΤΑ ΧΡΥΣΗ
ΒΡΟΝΤΖΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ
ΓΕΩΡΓΑΝΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ
ΓΙΑΖΙΤΣΙΟΓΛΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΣ
ΓΚΟΥΝΤΟΥΛΟΓΙΑΝΝΗ ΦΑΝΗ
ΓΚΟΥΤΖΟΜΗΤΡΟΥ ΚΛΕΙΩ
ΓΥΛΤΙΔΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ
ΔΗΣΕΡΗ ΕΛΕΝΗ

ΔΙΑΜΑΝΤΗ ΑΝΝΑ
ΖΟΡΜΠΑ ΓΛΥΚΕΡΙΑ
ΚΑΒΟΥΡΙΔΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ
ΚΑΚΑΛΕΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΚΟΝΤΟΔΙΝΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ
ΚΟΥΤΣΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΒΑΓΙΑ
ΚΟΥΤΣΙΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΛΑΓΟΓΙΑΝΝΗ ΝΙΚΟΛΕΤΑ
ΛΑΣΠΑ ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ
ΛΑΣΠΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΜΑΡΑΜΗ ΜΑΡΙΝΑ
ΜΑΡΑΜΗ ΧΡΥΣΟΥΛΑ
ΜΑΣΤΟΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΑΠΗ

Οι καθηγητές:

ΑΜΠΑΤΖΙΔΗΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΠΕ01
ΚΑΡΙΠΙΔΟΥ ΠΑΡΘΕΝΟΠΗ ΠΕ12.01

ΣΕΡΒΙΑ 2014-2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ.....3 σελ

- 1.1 Σύσταση και διοίκηση της Εκκλησίας
- 1.2 Η εσχατολογική βάση και η πνευματική ζωή
- 1.3 Εκκλησία και Παράδοση
- 1.4 Η ασκητικότητα
- 1.5 Τιμή των αγίων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.....7σελ

- 2.1 Η ιδεολογία του αλάθητου
- 2.2 Αναφορά στο FILIOQUE

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΟΡΘΟΔΟΞΗ & ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΤΕΧΝΗ.....13σελ

- 3.1 ΝΑΟΔΟΜΙΑ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
- 3.2 ΝΑΟΔΟΜΙΑ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Η ΤΥΧΗ ΤΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ ΣΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ & ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ..26σελ

- 4.1 Σύνομη ιστορική αναδρομή
- 4.2 Επιπλέον ιστορικά στοιχεία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ.....29σελ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Παρακάτω παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά της Ορθοδοξίας.

1.1 Σύσταση και διοίκηση της Εκκλησίας.

Κατά την ορθόδοξη διδασκαλία εφόσον η φανέρωση της Εκκλησίας γίνεται στα πλαίσια της τοπικής ευχαριστιακής σύναξης πρωταρχικό ρόλο για τη σύσταση της Εκκλησίας παίζει η αδιάκοπη συνέχεια και σωστή λειτουργία αυτής της σύναξης. Αυτά τα διασφαλίζει ο θεσμός του επισκόπου όταν αδιάσπαστα συνεχίζεται από την εποχή των αποστόλων, όταν βρίσκεται σε κοινότητα πίστεως με τους υπόλοιπους επισκόπους και όταν περιβάλλεται από τον πιστό λαό. Το σύνολο των επισκόπων ενός τόπου ή όλης της Εκκλησίας λαμβάνει αποφάσεις και διοικεί μέσα από το θεσμό της Συνόδου και ειδικά της Οικουμενικής που φωτίζεται από το Άγιο Πνεύμα.

1.2 Η εσχατολογική βάση και η πνευματική ζωή

Η Ορθοδοξία διδάσκει την από εδώ και τώρα πρόγευση της Βασιλείας του Θεού και όχι μόνο τη βίωσή της στα έσχατα. Η Ορθόδοξη χριστιανική συνείδηση διακατέχεται από έντονη αναμονή, αλλά και εκκλησιαστική εμπειρία των δωρεών του Αγίου Πνεύματος. Η εσωτερική αναδημιουργία των μελών του εκκλησιαστικού σώματος, δια της συνεχούς μετανοίας, προσευχής, Θ. Ευχαριστίας και έργων αγάπης, οδηγεί στην λειτουργική εμπειρία των εσχάτων από τον ενεστώτα ήδη χρόνο και μέσα στην ιστορία. Το 'έλθέτω η βασιλεία σου' είναι η

καθημερινή προσευχή της Κοινότητος, που συνεχίζει αγιαστικώς να βιώνει το 'Μαράναθά' (έλα Κύριε Ιησού) της πρώτης Εκκλησίας. «Η βασιλεία του Θεού εντός υμών εστί», εξηγεί ο Χριστός, προαναγγέλλοντας την άκτιστη χάρη που θα συντροφεύει τους αγίους μετά την Πεντηκοστή. Ο φωτισμός είναι καρπός της συνάντησης του πιστού με την χάρη του Υψίστου, που καθ' οδόν, πρόσωπο με πρόσωπο και δια της πίστεως, διενεργείται λειτουργικά μέσω των μυστηρίων στη εσωτερική καρδιά του χριστιανού και προϋποθέτει την ανάσταση του Θεανθρώπου. Δεν πρόκειται επομένως για προσανατολισμό σε μια ηθική μόνο ζωή, ούτε για μεταφυσική νοησιарχία, παρά για πνευματική και Χριστοκεντρική βίωση της αιωνιότητος στον συμπυκνωμένο και λειτουργικώς ανακαινισμένο χρόνο. Η αγάπη, η ειρήνη και η δικαιοσύνη είναι δηλαδή συνέπεια της Πνευματοκίνητης ζωής του πιστού και όχι τυπικές εκδηλώσεις και διαγωγή ευσεβιστικών τάσεων.

1.3 Εκκλησία και Παράδοση.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία κατανοεί τον εαυτό της ως την ιστορική συνέχεια της αρχαίας Εκκλησίας, των Αποστόλων, των αγίων, των Πατέρων της Εκκλησίας. Σέβεται την παράδοση, την παραδομένη διδασκαλία και λατρεία, όπως αυτή βιώθηκε στην ιστορική της

πορεία, την οποία επιβεβαιώνει και αναπτύσσει. Αξιοποιεί και εξηγεί τον πλούτο που της παραδόθηκε ανάλογα με τις ανάγκες και τα ερωτήματα κάθε εποχής. Οι Ορθόδοξοι βιώνουμε έντονα αυτή την Παράδοση. Σε όλες τις μεγάλες γιορτές του Χριστιανισμού οι πιστοί ζουν με έναν ιδιαίτερα πανηγυρικό τρόπο τα μοναδικά γεγονότα της σωτηρίας. Έθιμα αιώνων δίνουν ένα ανεπανάληπτο χρώμα σε όλες τις λατρευτικές εκδηλώσεις της Ορθοδοξίας. Οι μεγάλες γιορτές της Εκκλησίας μας, όπως τα Χριστούγεννα, τα Θεοφάνεια, το Πάσχα, η Κοίμηση της Θεοτόκου, η Σαρακοστή και πολλές άλλες, είναι για τους πιστούς ώρες χαράς και ανάστασης, οικογενειακής και κοινωνικής συνοχής και εμπειρίας μιας πλούσιας λαϊκής παράδοσης. Αυτή η ζωντανή παράδοση προσδίδει μια μοναδικότητα στην Ορθοδοξία, που αποτελεί σήμερα πόλο έλξης για πολλούς ανθρώπους.

1.4 Η ασκητικότητα.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία χαρακτηρίζεται από ασκητικότητα που τη βλέπει κανείς όχι μόνο στη μοναστική ζωή αλλά και στη ζωή κάθε χριστιανού. Καθώς ο Χριστός με τη ζωή και το έργο Του εγκαινιάζει τη Βασιλεία του Θεού, ο χριστιανός ασκεί τον εαυτό του για να δεχθεί το Χριστό και μαζί Του να

επανανοηματοδοτήσει τον κόσμο και να τον προετοιμάσει για τον ερχομό της Βασιλείας. Η προετοιμασία αυτή και η διαμόρφωση του εαυτού μας γίνεται και με τη συμμετοχή του σώματος (νηστεία, αγρυπνίες κτλ.) γεγονός που εξηγεί γιατί η ορθόδοξη εκκλησιαστική ζωή εμπεριέχει εκτός από την πνευματική και τη σωματική άσκηση που αναμειγνύεται με τη χαρά της ανάστασης. Η ορθόδοξη μοναστική άσκηση χαρακτηρίζεται από τρία βασικά στοιχεία, τρεις αρετές, που διακρίνουν τον ασκητή: την ακτημοσύνη¹, την υπακοή² και την εγκράτεια³. Αυτές οι αρετές οδηγούν τον ορθόδοξο μοναχό (και κάθε ασκούμενο) να τοποθετηθεί απέναντι στον άνθρωπο και τον κόσμο με ταπείνωση, με σεβασμό και σωστή χρήση της κτιστής δημιουργίας.

1.5 Τιμή των αγίων.

Η τιμή των αγίων στην Ορθόδοξη Εκκλησία αποτελεί συνέχεια της τιμής προς τους πρώτους μάρτυρες του Χριστιανισμού. Κάθε πιστός στο βαθμό που μετέχει στον κυρίως Άγιο Ιησού Χριστό μπορεί να γίνει κατά χάριν άγιος. Τα συγκεκριμένα πρόσωπα όμως τιμώνται και εορτάζονται από την Εκκλησία και προσκυνούνται τα άγια λείψανα ώστε κάθε χριστιανός να

παραδειγματίζεται, να τους μιμείται και να οδηγείται μέσω αυτών στο Χριστό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

2.1 Η ιδεολογία του αλάθητου

Μια θεωρία που δεν έχει κανένα στήριγμα στην πραγματικότητα και που με την εμφάνιση, την εξάπλωση και συντήρησή της συνάπτονται κοινωνικά ενδιαφέροντα. Το δόγμα αυτό έχει όλα τα χαρακτηριστικά της ιδεολογίας. Τα κοινωνικά συμφέροντα εμποδίζουν την ανεύρεση της τόσο εύκολης αλήθειας.

Τούτο συνέβη κατ' εξοχήν στην Α' Βατικανή. Η αυθεντία του πάπα **έπρεπε** να ισχυροποιηθεί πάση θυσία, ώστε να καταστεί δυνατή η υποστύλωση της παλαιάς ιεραρχικής τάξεως στην Εκκλησία και την κοινωνία. Ο σκοπός υπαγόρευσε την χρήση των μέσων. Η ανακήρυξη του αλάθητου δεν θα ήταν δυνατή, αν γινόταν ελεύθερη συζήτηση. Έτσι ασκήθηκε πίεση. «*Με βία και καταναγκασμό*», έγραφε ο **Ντέλλικερ**, «*επετεύχθησαν τα νέα δόγματα. Με βία και καταναγκασμό πρέπει να κρατηθούν περαιτέρω*».

Με την ανακήρυξη όμως του αλάθητου δημιουργήθηκε ένα νέο είδος ιδεολογίας. Το δόγμα δεν αναφέρεται σε μία συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά καλύπτει ολόκληρο το διδακτικό αξίωμα της Εκκλησίας, που έτσι τοποθετείται πάνω από κάθε ιδέα κριτικής. Έτσι ο πάπας μένει έξω από

κάθε δυνατότητα ενστάσεως. Η διδασκαλία περί αλάθητου καταντά, λοιπόν, Μετά-ιδεολογία ή ιδεολογικοποίηση μια Ιδεολογίας...

Ο Παπισμός με αυτές τις ενέργειες κατέληξε σε αδιέξοδο, από το οποίο δεν μπορεί να βγει, αν δεν θυσιάσει κάτι από την καθιερωμένη αυθεντία του. Όχι μόνο δεν κατέστη δυνατό να ασφαλισθεί το διδακτικό αξίωμα της Εκκλησίας, αλλά έτσι περιήλθε σε μείζονα κίνδυνο. Γιατί είναι η αξιοπιστία της Εκκλησίας, που με αυτό τον τρόπο, διακυβεύεται.

Εξ ίσου επικίνδυνο είναι και το θεσμικό αδιέξοδο, στο οποίο το νέο δόγμα οδήγησε την Εκκλησία. Ο πάπας μπορεί να κάνει το κάθε τι ερήμην των επισκόπων. Η κορυφή απομονώνεται και απολυτοποιείται. Μια αλλαγή της καταστάσεως αυτής δεν έγινε μέχρι σήμερα, ούτε όμως φαίνεται δυνατή, διότι θα έπρεπε – βάσει του παπικού συστήματος – προέλθει από μέρους κάποιου πάπα. Τούτο όμως η ιστορία αποδεικνύει αδύνατο.

Το βασικό όμως αίτιο του αλάθητου αποδεικνύεται ότι είναι η ολοκληρωτική απαίτηση (διεκδίκηση) της αληθείας. Μια άλλη προϋπόθεση του νέου δόγματος, όπως και για κάθε ιδεολογία, είναι η αποξένωση από την πραγματικότητα (απουσία εμπειρίας). Μία ακόμη αδυναμία της ιδεολογίας – και του νέου δόγματος – είναι ότι οι πραγματικές προϋποθέσεις (όπως εδώ η αυτό-μαρτυρία της Εκκλησίας, κυρίως όμως των παπών) έμειναν στο σκοτάδι.

Από την άλλη πλευρά οι επίσκοποι δεν μπορούσαν να διακρίνουν στην Σύνοδο τους σκοτεινούς μηχανισμούς. Περιορίστηκαν στην επιφάνεια και δέχθηκαν ένα κατασκευάσμα, με την ικανοποίηση ότι μένουν έτσι πιστοί στην παράδοση!

Η «ιδεολογία του αλάθητου» τότε μόνο μπορεί να λειτουργήσει κανονικά, όταν μένει έξω από κάθε αμφισβήτηση. Ένας τέτοιος κίνδυνος όμως ελλοχεύει πάντα. Έτσι εξηγείται όλος εκείνος ο μηχανισμός, που ζητά να προφυλάξει το δόγμα από κάθε δυνατή κριτική. Ο μηχανισμός αυτός αρχίζει από αυτόν τον καθορισμό του δόγματος. Αφήνετε κατ' αρχήν ανοικτό στην ερμηνευτική το ζήτημα, πότε είναι ο πάπας αλάθητος. Το δόγμα του αλάθητου καταντά ένας «κενός τύπος» (Leer-formel), που δεν μπορεί να προσδιορίσει σαφώς τα όρια του αλάθητου. Το ότι έτσι μπορεί να οδηγηθεί κανείς σε παρεξηγήσεις διαφόρων μορφών είναι αναμφισβήτητο. Αυτό δε έχει συμβεί πολλές φορές μέχρι τώρα. Π.χ. να θεωρείται και το σύνηθες διδακτικό αξίωμα του πάπα αλάθητο, κάτι που όμως ποτέ δεν αναγνωρίστηκε ως δόγμα. Βέβαια για την Κούρια και τον εκκλησιαστικό μηχανισμό τέτοιες «αλάητες» αποφάσεις είναι πολύ σπουδαιότερες, από τις σπάνιες «εκ καθέδρας» παπικές διακηρύξεις...

Από την άλλη πλευρά το δόγμα του αλάθητου ενισχύει το ερμηνευτικό μονοπώλιο του πάπα. Ο πάπας αναδεικνύεται ανεξάρτητος από την συμφωνία της Εκκλησίας. Οι αποφάσεις του είναι ανέκκλητες. Το σπουδαιότερο όμως, στο οποίο απέβλεπε η Ρώμη, ήταν η παραδοχή του αλάθητου· η ερμηνεία του είχε γι' αυτήν δευτερεύουσα σημασία. Άλλωστε μέχρι σήμερα βρήκε το αλάθητο πάμπολλες ερμηνείες. Για την επιβολή όμως του δόγματος χρησιμοποιήθηκαν όλα τα δυνατά μέσα, από τα ελαφρύτερα μέχρι τα βαρύτερα. Βασικός σκοπός ήταν να εμποδιστεί η επιστημονική κριτική. Σ' αυτό ακριβώς βοηθάει και ο αποκλεισμός των σχετικών αρχείων. Η τακτική αυτή όμως έχει δυσμενείς συνέπειες. Πίστη και γνώση οδηγήθηκαν σε ανυπόφορη ένταση.

Αλλά και η θέση της Εκκλησίας στην κοινωνία κλονίσθηκε. Όλο και περισσότερο απομονώνεται. Η αξιοπιστία και η επίδρασή της στην κοινωνία συνεχώς περιορίζονται, μεταβάλλεται δε σιγά-σιγά σε μια «σέκτα» με απώλεια κάθε δυναμικής στο χώρο της κοινωνίας. Και αυτός είναι ο μεγαλύτερος κίνδυνος στην υπόθεση αυτή.

2.2 Αναφορά στο FILIOQUE

Μία από τις βασικές διαφορές μεταξύ των Ορθοδόξων και των Φραγκολατίνων είναι η διδασκαλία περί του Αγίου Πνεύματος, το λεγόμενο Filioque. Οι Φραγκολατίνοι προσέθεσαν στο Σύμβολο της Πίστεως την φράση αυτή, ότι δηλαδή το Άγιον Πνεύμα εκπορεύεται από τον Πατέρα και τον Υιόν (Filioque), αλλοιώνοντας έτσι τον λόγο του

Χριστού και την διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας, όπως εκφράσθηκε και Συνοδικά με την Β' Οικουμενική Σύνοδο, αλλά και με άλλες
Συνόδους.

Πολύ νωρίς άρχισε στον δυτικό χώρο της ενωμένης Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας να αναπτύσσεται η διδασκαλία ότι το Άγιον Πνεύμα εκπορεύεται από τον Πατέρα και τον Υιό, καταργώντας έτσι τις ενδοτριαδικές σχέσεις μεταξύ των Προσώπων της Αγίας Τριάδος. Με την πάροδο όμως του χρόνου αυτό το θέμα απέβη το κεντρικό σημείο της διαφοροποιήσεως της Δυτικής «Εκκλησίας» από την Ανατολική Εκκλησία.

Μερικές βασικές θέσεις της αιρέσεως του Filioque, για να φανεί η μεγάλη σημασία του θέματος αυτού.

α) Κατά την Γ' Οικουμενική Σύνοδο δεν πρέπει να προσθέτουμε ή να αφαιρούμε ούτε μία λέξη από το εν χρήσει Σύμβολο της Πίστεως. Και βέβαια εννοείται το Σύμβολο Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως, γιατί κάθε Σύνοδος αναγνώρισε τις αποφάσεις της προηγούμενης.

β) Το θέμα της Αγίας Τριάδος είναι μυστήριο που δεν μπορεί να κατανοήσει η ανθρώπινη λογική. Μόνο το δόγμα περί του μυστηρίου της Αγίας Τριάδος μπορούμε να κατανοήσουμε, όχι όμως και το μυστήριο. Αυτό σημαίνει ότι παραμένουμε στους αποκαλυπτικούς λόγους του Χριστού, χωρίς να τους επεξεργαζόμαστε λογικά.

γ) Ο Χριστός μας απεκάλυψε την σχέση των Προσώπων της Αγίας Τριάδος. Οι Απόστολοι απέκτησαν προσωπική γνώση την ημέρα της Πεντηκοστής. Έτσι, το μυστήριο της Αγίας Τριάδος είναι θέμα αποκαλύψεως του Ιδίου του Θεού και όχι ανακαλύψεως του ανθρώπου. Αυτή η αποκάλυψη δόθηκε «άπαξ» την ημέρα της Πεντηκοστής (επιστολή Ιούδα στίχ. 3). Οι άγιοι δια μέσου των αιώνων μετέχουν σε αυτήν την αποκάλυψη που δέχθηκαν οι Απόστολοι την Πεντηκοστή. Λέγεται αυτό γιατί οι Λατίνοι ανέπτυξαν την περίεργη θεωρία ότι δια μέσου των αιώνων κατανοούμε καλύτερα και εμβαθύνουμε στην Αποκάλυψη. Αυτό συνδέεται με τον σχολαστικισμό. Στην Ορθοδοξία λέμε ότι το δόγμα του μυστηρίου της Αγίας Τριάδος το βιώνουν όσοι φθάνουν στην Αποκάλυψη και το εκφράζουν ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε εποχής.

δ) Ο Χριστός απεκάλυψε ότι ο Λόγος του Θεού γεννάται και το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται από τον Πατέρα. Έτσι, ο Πατήρ είναι αγέννητος, ο Υιός είναι γεννητός και το Άγιο Πνεύμα είναι εκπορευτό. Τα Πρόσωπα της Αγίας Τριάδος έχουν κοινή ουσία ή φύση και ακοινώνητα προσωπικά ιδιώματα, που είναι το αγέννητο, το γεννητό και το

εκπορευτό. Η σύγχυση μεταξύ των ιδιωμάτων ανατρέπει τις σχέσεις των Προσώπων της Αγίας Τριάδος. Αν το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται από τον Πατέρα και τον Υιό, τότε μπορούν να συμβούν δύο πράγματα. Το ένα, να γεννάται και ο Υιός από τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα, γιατί διαφορετικά το Άγιο Πνεύμα αφού θα υπήρχε δυάδα (Πατήρ - Υιός) θα ήταν κατώτερο. Το άλλο, αν δεν συμβαίνει το προηγούμενο, για να είναι και το Άγιο Πνεύμα ισότιμο με τα άλλα πρόσωπα, πρέπει και από αυτό να προέρχεται κάτι, οπότε διαλύεται ο Τριαδικός Θεός, αφού εισάγεται και τέταρτο πρόσωπο.

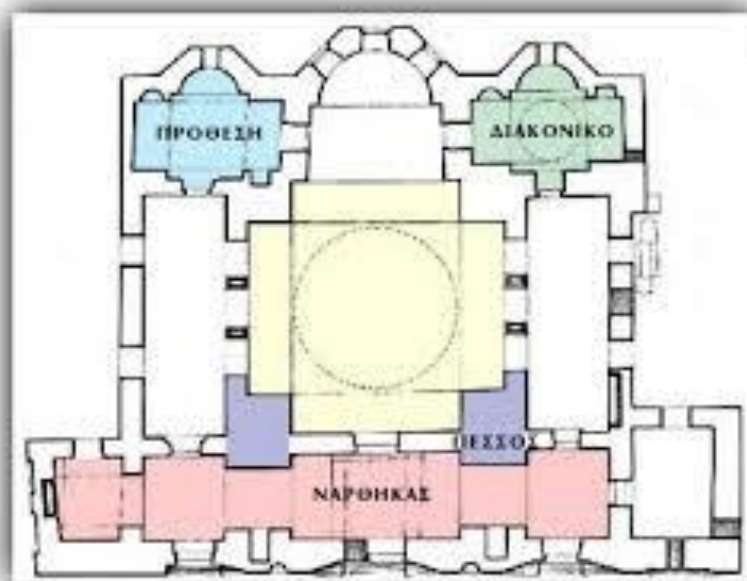
ε) Παραμένοντας στο λόγο του Χριστού λέμε ότι ο Λόγος γεννάται από τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται από τον Πατέρα . Όμως, δεν μπορούμε να καταλάβουμε το πώς γίνεται αυτό και το γιατί γίνεται έτσι. Το θέμα αυτό το αντιμετωπίζουμε αποφαστικά. Είναι απαραίτητη η λεγομένη αποφαστική θεολογία. Για τον Θεό γνωρίζουμε «ότι εστί», δηλαδή ότι υπάρχει, αλλά αγνοούμε τόσο το «τί εστί» η ουσία, όσο και το «πώς εστί» τα πρόσωπα. Τα υποστατικά ιδιώματα, αγέννητο του Πατρός, γεννητό του Υιού, εκπορευτό του Αγίου Πνεύματος, είναι ο τρόπος υπάρξεως, δηλαδή είναι ο τρόπος, με τον οποίο υπάρχουν τα Πρόσωπα.

Έτσι, το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται από τον Πατέρα και πέμπεται δια του Υιού. Στην ελληνική γλώσσα άλλο είναι η εκπόρευση και άλλο η πέμψη. Η πέμψη δεν είναι υποστατικό ιδίωμα, δεν είναι τρόπος υπάρξεως, αλλά αποστολή. Η εκπόρευση είναι υποστατικό ιδίωμα, ο τρόπος υπάρξεως του Αγίου Πνεύματος, ενώ η πέμψη είναι η αποστολή και φανέρωση στον κόσμο, που γίνεται δια του Υιού, όπως και ο Υιός ενανθρωπίζει δια του Αγίου Πνεύματος. Όπως η δια του Αγίου Πνεύματος ενανθρώπηση του Λόγου δεν ταυτίζεται με την αΐδια γέννηση του Λόγου από τον Πατέρα, έτσι και η πέμψη του Αγίου Πνεύματος, δια του Χριστού, δεν ταυτίζεται με την εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος από τον Πατέρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΟΡΘΟΔΟΞΗ & ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

3.1 ΝΑΟΔΟΜΙΑ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ο χριστιανικός ναός παραμένει, ως προς την εσωτερική του δομή, ουσιαστικά, ο ίδιος από τα αρχαία χρόνια ως σήμερα. Η εσωτερική διάκριση σε τρία μέρη, δηλαδή τον νάρθηκα, τον κυρίως ναό και το ιερό Βήμα είναι βασικό στοιχείο σε όλους τους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς ναοδομίας, προφανώς από επίδραση του ιουδαϊκού ναού, ο οποίος χωρίζονταν και αυτός σε τρία μέρη.

Πιστεύεται ότι αφότου επεκράτησε στην Ορθόδοξη Ανατολή ο **τέλειος σταυροειδής ναός**, δηλαδή ο βυζαντινός ρυθμός, **παγιώθηκαν σχεδόν όλα τα στοιχεία στον χριστιανικό ναό**, όπως για παράδειγμα τα μέρη του ναού, η θέση των διαφόρων αντικειμένων, οι εικονογραφικοί κύκλοι και άλλα.. Εσωτερικά δεν έχουμε σημαντικές αλλαγές καθώς ο χριστιανικός ναός σε όλους τους ρυθμούς παραμένει ο ίδιος, χωρισμένος, **στο ιερό Βήμα, τον κυρίως ναό και τον νάρθηκα**. Εκείνο που άλλαξε στον βυζαντινό ρυθμό ήταν η εσωτερική διακόσμηση και κυρίως η θαυμάσια βυζαντινή ζωγραφική, η οποία παραμένει και αυτή, **όπως η βυζαντινή ναοδομία, αξεπέραστη μέχρι σήμερα**. **Τίποτε δεν είναι τυχαίο στον χριστιανικό ναό**. Το κάθε τι έχει

μελετηθεί σχολαστικά και έχει τη δική του χρησιμότητα και σημασία. Οι Πατέρες της Εκκλησίας μας όρισαν οι πιστοί μπαίνοντας στο ναό, για να συμμετάσχουν στην λατρεία και την ευχαριστιακή σύναξη, να εγκαταλείπουν προς ώρας τα εγκόσμια και να εισέρχονται στη σφαίρα του υπεραισθητού. Γι' αυτό τα πάντα μέσα στο ναό έχουν το βαθύτερο συμβολισμό τους, ώστε να δίνονται στους πιστούς σωστικά μηνύματα.

Ο ορθόδοξος ναός είναι μια μικρογραφία του σύμπαντος κόσμου (ορατού και αοράτου). Είναι κατά τον καθηγητή Γ. Αντουράκη “ένα ορατό σημείο - σύμβολο- εκείνου που δεν μπορούν να δουν τα ανθρώπινα μάτια. Η μυστική σημασία του ναού αποκαλύπτεται μόνο στους μνημένους, στους πιστούς”

Τίποτε δεν είναι τυχαίο στον χριστιανικό ναό. Το κάθε τι έχει μελετηθεί σχολαστικά και έχει τη δική του χρησιμότητα και σημασία. Οι Πατέρες της Εκκλησίας μας όρισαν οι πιστοί μπαίνοντας στο ναό, για να συμμετάσχουν στην λατρεία και την ευχαριστιακή σύναξη, να εγκαταλείπουν προς ώρας τα εγκόσμια και να εισέρχονται στη σφαίρα του υπεραισθητού. Γι' αυτό τα πάντα μέσα στο ναό έχουν το βαθύτερο συμβολισμό τους, ώστε να δίνονται στους πιστούς σωστικά μηνύματα.

Ο τρούλος συμβολίζει τον ουρανό

Τα **κανδήλια** και οι πολυέλαιοι συμβολίζουν τα άστρα του ουρανού θόλου.

Το **άγιο Βήμα** συμβολίζει τον Παράδεισο, την Άνω Ιερουσαλήμ (Αποκ.21:2), μέσα στον οποίο τελείται ακατάπαυτα η ουράνια Θεία Λειτουργία, με λειτουργούς τους αγγέλους

Η **αγία Τράπεζα** συμβολίζει το Θρόνο του Εσφαγμένου Αρνίου (Αποκ. Αποκ.22:3).

Τα **καλύμματα, της αγίας Τραπέζης** συμβολίζουν τα ιερά σάβανα και τη σινδόνα, με την οποία τυλίχθηκε το άχραντο

Σώμα του Χριστού κατά την θεία ταφή Του

Οι **ιερείς** συμβολίζουν τους αγίους αγγέλους, τα λειτουργικά πνεύματα του Θεού (Εβρ.1:14),

Τα **ιερά τους άμφια** έχουν και αυτά το συμβολισμό τους. Η λαμπρότητα και η καθαρότητά τους συμβολίζουν την ιερατική χάρη, που είναι ενδεδυμένοι.

Η γη συμβολίζεται δια του **δαπέδου** του ναού. Εκεί στέκονται οι πιστοί, οποίοι απαρτίζουν την επί γης στρατευόμενη Εκκλησία και ατενίζουν τον ουρανό (θόλο), τον Παράδεισο (ιερό βήμα) και τους εικονιζόμενος αγίους

Η αγία Τράπεζα στηρίζεται συνήθως σε έναν στύλο, **ο οποίος συμβολίζει τον ασάλευτο στύλο της Εκκλησίας, το Χριστό**, ή σε τέσσερις στύλους που συμβολίζουν τους τέσσερις Ευαγγελιστές. Πάνω στην αγία Τράπεζα υπάρχει το **ιερό Ευαγγέλιο**, το οποίο συμβολίζει την πραγματική παρουσία του Χριστού στην Εκκλησία και το γεγονός ότι η Εκκλησία διαφυλλάσει την Αλήθεια.

Υπάρχει ακόμα ο **Σταυρός ευλογίας**, ο οποίος συμβολίζει την ανίκητη δύναμη της Εκκλησίας κατά του κακού.

Στη βορειοανατολική πλευρά του ιερού βήματος υπάρχει η **κόγχη της ιεράς Προθέσεως**, η οποία συμβολίζει το ιερό σπήλαιο της Γεννήσεως του Κυρίου.

Ο **άμβωνας** συμβολίζει τον τάφο του Χριστού και ο **διάκονος** τον άγγελο της Αναστάσεως (Μάρκ.16:6). Φέρει παραστάσεις των ιερών Ευαγγελιστών και υπάρχει ανάγλυφο **περιστέρι**, πάνω στο οποίο τοποθετείται το ιερό Ευαγγέλιο και συμβολίζει το Άγιο Πνεύμα.

Στο μπροστινό μέρος του σολέα βρίσκονται τα μεγάλα **μανουάλια**, τα οποία μαζί με τα κανδύλια του τέμπλου, εκτός από το φως που εκπέμπουν, συμβολίζουν το νοητό φως του Χριστού, το οποίο «φαίνει πάσι». Το ίδιο και οι **πολύέλαιοι** ή ο συνδυασμός οι οποίοι κρέμονται από την οροφή και συμβολίζουν το φως του Χριστού και τον φωτισμό του Αγίου Πνεύματος, που κατέρχεται από τον ουρανό.

Ύστερα από μια περίοδο τριών περίπου αιώνων μεταβατικής ναοδομίας συνδυασμού θολωτής τρίκλιτης βασιλικής με τη σταυρωτή τρουλαία βασιλική (χαρακτηριστικό παράδειγμα ο ναός της Σκριπούς Βοιωτίας), εμφανίζεται στην Κωνσταντινούπολη και

αργότερα σε ολόκληρο τον βυζαντινό κόσμο, ο εγγεγραμμένος σταυροειδής ναός με τρούλο. Ο περίφημος αυτός τύπος είναι τόσο τέλειος ρυθμός ώστε δεν μπορεί να βελτιωθεί περισσότερο αφού άπαξ και διαπαντός τελειοποιήθηκε (Γ. Αντουράκη Χριστιανική Αρχαιολογία, τομ. Α' Αθήνα 1984, σελ.107). Από τότε και μέχρι σήμερα παραμένει ο ίδιος. Παρουσιάστηκε για πρώτη φορά το 880 στο περίφημο αυτοκρατορικό κτίσμα της Νέας Εκκλησίας του Παλατίου και εγκαινιάστηκε από τον Μ. Φώτιο στα χρόνια του Βασιλείου Α' (867-886). Ονομάστηκε Νέα Εκκλησία, διότι παρουσίαζε ένα καινούριο αρχιτεκτονικό τύπο.

Ο εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλο είναι ο αντιπροσωπευτικός βυζαντινός ρυθμός. Κύριο χαρακτηριστικό στοιχείο αυτού του θαυμαστού ρυθμού είναι ο σχηματισμός σταυρού εσωτερικά και εξωτερικά στο σχεδόν τετράγωνο πια κτίσμα, με τον έναν ή τους πέντε τρούλους. Η δημιουργία κογχών στη βόρεια και νότια πλευρά όχι μόνο αυξάνουν τον εσωτερικό χώρο, αλλά χαρίζουν παράλληλα ομορφιά και χάρη. Υπάρχουν πάμπλλα δείγματα αυτού του θαυμασίου ρυθμού, όπως η Γοργοεπίκοος (άγιος Ελευθέριος), άγιοι Θεόδωροι, Καπνικαρέα, Καισαριανή στην Αθήνα, Παναγία των Χαλκαίων στη Θεσσαλονίκη, οι εκκλησίες του Μυστρά, κ.α. Παραλλαγή αυτού του ρυθμού είναι ο εγγεγραμμένος οκτάγωνος ναός. Στην περίπτωση αυτή έχουμε ευμεγέθη τρούλο, ο οποίος καλύπτει ολόκληρη σχεδόν τη στέγη και ο οποίος δια των οκτώ σφαιρικών τριγώνων στηρίζεται σε ισάριθμους κίονες. Κύριο χαρακτηριστικό αυτού του τύπου είναι ο παραμερισμός των τεσσάρων πεσών ή κίωνων από το κέντρο του ναού και η δημιουργία ενιαίου άνετου χώρου στον

κυρίως ναό. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα ο ναός της Ρώσικης Εκκλησίας των Αθηνών. Εσωτερικά δεν έχουμε σημαντικές αλλαγές καθώς ο χριστιανικός ναός σε όλους τους ρυθμούς παραμένει ο ίδιος, χωρισμένος, στο ιερό Βήμα, τον κυρίως ναό και το νάρθηκα. Εκείνο που άλλαξε στον βυζαντινό ρυθμό ήταν η εσωτερική διακόσμηση και κυρίως η θαυμάσια βυζαντινή ζωγραφική, η οποία παραμένει και αυτή, όπως η βυζαντινή ναοδομία, αξεπέραστη μέχρι σήμερα.

Το ίδιο σπουδαία με την αρχιτεκτονική της χριστιανικής ναοδομίας υπήρξε και η διακοσμητική τέχνη των ναών. Η Ανατολική Εκκλησία συνεχίζει αδιάκοπα την αρχαιοελληνική παράδοση του κάλλους και της αρμονίας, προσθέτοντας σε αυτή λειτουργικό χαρακτήρα. Η Εκκλησία ενέταξε λοιπόν την αρχαιοελληνική κλασική τέχνη στη λειτουργική διακονία της Εκκλησίας. Η ορθόδοξη εκκλησιαστική τέχνη, εκτός από υπέροχη αισθητική, έχει πρωτίστως λειτουργικό, ποιμαντικό και ιεραποστολικό χαρακτήρα. Οι ναοί, οι κατ'εξοχήν χώροι σύναξης της Εκκλησίας, έγιναν αντικείμενα υψηλής αισθητικής φροντίδας, ώστε να ανταποκρίνονται πλήρως στις παραπάνω διακονίες.

α) Η Γλυπτική: Η υψηλή αυτή τέχνη, όπως είναι γνωστό, υπηρέτησε, στην αρχαιότητα, κατά κόρον την ειδωλολατρία, εν τούτοις όμως δεν παραθεωρήθηκε η αξία της από την Εκκλησία. Δεν χρησιμοποιήθηκε βέβαια για εικονικές παραστάσεις, αλλά για τη διακόσμηση των ναών. Στις μεγαλόπρεπες παλαιοχριστιανικές βασιλικές είναι έντονο το στοιχείο της γλυπτικής. Ομιλήσαμε ήδη για τα θαυμάσια κιονόκρανα. Καταπληκτικά υπήρξαν επίσης τα θωράκια, οι άγιες Τράπεζες, τα σύνθρονα τα Βαπτιστήρια, οι

κρύπτες και οι τάφοι των μαρτύρων. Έχουν διασωθεί πάμπολλα έργα χριστιανικής γλυπτικής στην Αγία Σοφία της Κωνσταντινούπολης, στον Ίγιο Δημήτριο Θεσσαλονίκης, στον Πανάγιο Τάφο στα Ιεροσόλυμα, στην Εκατοντα-πυλιανή της Πάρου, στις παλαιοχριστιανικές βασιλικές της Ρώμης, και αλλού.

Αξιόλογη είναι επίσης και η ξυλογλυπτική των ναών. Περίτεχνα ξυλόγλυπτα κομψοτεχνήματα στολίζουν πολλά μέρη του ναού, όπως το τέμπλο, τα προσκυνητάρια, τα αναλόγια, τα παγκάρια, τα πλαίσια των φορητών εικόνων, τα καθίσματα, κλπ.

β) Η **Ζωγραφική**: Ένα άλλο σπουδαίο κεφάλαιο στην παγκόσμια ιστορία της τέχνης είναι και η εκκλησιαστική ζωγραφική, και ιδιαίτερα η βυζαντινή. Το μεγάλο άλμα αυτής της εξαίσιας τέχνης έγινε στα χρόνια μετά την εικονομαχία (9ος αιώνας), για να φθάσει στο απόγειο της ακμής της τον 14ο αιώνα (Παλαιολόγεια Αναγέννηση). Η βυζαντινή ζωγραφική είναι η συνέχεια της αρχαιοελληνικής ζωγραφικής, όπως αποδεικνύεται συγκρινόμενη με τις περίφημες προσωπογραφίες της Αρσινόης (Φαγιούμ) της Αιγύπτου, οι οποίες είναι ο σύνδεσμος μεταξύ της αρχαιοελληνικής και της βυζαντινής ζωγραφικής. Καλλιεργήθηκε αρχικά στις κατακόμβες, πέρασε κατόπιν στην πρωτοβυζαντινή ζωγραφική, για να τελειοποιηθεί στους μεσοβυζαντινούς και υστεροβυζαντινούς χρόνους και να γίνει η κατ'εξοχήν ζωγραφική των ορθόδοξων ναών. Κύριο χαρακτηριστικό της βυζαντινής ζωγραφικής είναι η αφαίρεση, δηλαδή η συμβολική παράσταση, η οποία υπερβαίνει το χώρο και τον χρόνο, με σκοπό να δείξει όχι το πραγματικό, αλλά το ιδανικό.

γ) **Τα ψηφιδωτά:** Στη ζωγραφική των ναών θα μπορούσαμε να εντάξουμε και τη θαυμάσια εκκλησιαστική τέχνη των ψηφιδωτών, η οποία χαρακτηρίστηκε ως αυτοκρατορική τέχνη λόγω του υψηλού κόστους, που μόνο οι αυτοκράτορες μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν. Διασώθηκαν πάμπολλα υπέροχα δείγματα αυτής της θαυμάσιας τέχνης, Ραβέννα, Σικελία, Κωνσταντινούπολη, Θεσσαλονίκη, Χίος, Βοιωτία, Δαφνί Αθηνών κλπ.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Η χριστιανική ζωγραφική τέχνη καλλιεργήθηκε δεόντως στην Εκκλησία από την πρωτοχριστιανική εποχή. Εκτός από την αισθητική χρησιμότητά της η εικόνα στην Εκκλησία διαδραματίζει ένα σπουδαίο ποιμαντικό ρόλο. Μια λαϊκή ρήση λέει πως όσο αξίζει μια εικόνα δεν αξίζουν χίλιες λέξεις. Έτσι η χριστιανική ζωγραφική λειτουργεί στην Εκκλησία ως το βιβλίο των αγραμμάτων πιστών, σύμφωνα, με τον **Ιωάννη τον Δαμασκηνό**. Η υπέροχη βυζαντινή εικονογραφία με τις άπειρες αφαιρετικές της παραστάσεις, οδηγεί τον πιστό στη σφαίρα του υπεραισθητού και σε υψηλές θεωρήσεις. Ο καθηγητής Γ. Αντουράκης έγραψε πως **✠Η Βυζαντινή Ζωγραφική είναι τέχνη πνευματικής διακονίας, μια τέχνη λειτουργική, μια τέχνη υψηλής Θεολογίας, που μας καλεί**

να μιμηθούμε τα άγια πρότυπα* (Χριστιανική Αρχαιολογία τομ. Α' σελ.172).

Οι βυζαντινοί ναοί είναι καταστόλιστοι από πλήθος εικονογραφικών παραστάσεων τις οποίες οι ειδικοί τις έχουν κατατάξει σε ομάδες, τις οποίες ονομάζουμε εικονογραφικούς κύκλους.

α) **Δογματικός κύκλος:** περιλαμβάνει τις παραστάσεις: 1) του Ιησού ως διδασκάλου στην κεντρική είσοδο του κυρίως ναού, 2) του Παντοκράτορα του τρούλου, ο οποίος περιστοιχίζεται από ουράνιες δυνάμεις, 3) των προφητών ανάμεσα στα παράθυρα του τυμπάνου του τρούλου, οι οποίοι ανήγγειλαν τον Ιησού ως Μεσσία, 4) των τεσσάρων Ευαγγελιστών στα σφαιρικά τρίγωνα του τρούλου, οι οποίοι διέδωσαν το λόγο του Χριστού, 5) της Πλατυτέρας στην κόγχη του ιερού ένθρονου με τον Ιησού βρέφος στην αγκαλιά Της, ως η γέφυρα που ένωσε τη γη με τον ουρανό, 6) της Αγίας Τριάδος με την συμβολική παράσταση της φιλοξενίας του Αβραάμ, πάνω στο ημικύκλιο του ιερού, 7) την Ετοιμασία του Θρόνου πάνω στον οποίο υπάρχει το Ευαγγέλιο και το 'γιο Πνεύμα ως περιστέρα, κάτω από την Αγία Τριάδα, όπου συμβολίζεται η Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου.

β) **Λειτουργικός κύκλος:** Στο χώρο του ιερού βήματος εικονίζονται: 1) η Θεία Λειτουργία, την οποία τελούν άγγελοι στον ουρανό, 2) η Μετάληψη των Αποστόλων από το Χριστό, 3) οι μορφές των Μεγάλων Ιεραρχών, κάτω από την Πλατυτέρα στη κόγχη (Μ. Βασιλείου, Ι. Χρυσόστομου, Γρηγορίου Θεολόγου, Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Μ. Αθανασίου κ.α.), οι οποίοι κρατούν λειτουργικά ειλητάρια.

γ) **Ιστορικός κύκλος:** Στις καμάρες και στους τοίχους του κυρίως ναού ζωγραφίζονται παραστάσεις από την ιστορία της Εκκλησίας: 1) Σκηνές από τη ζωή του Χριστού, (Γέννηση, Βάπτισμα, Σταύρωση, Ανάσταση, Ανάληψη), σκηνές θαυμάτων, 2) Σκηνές από τη ζωή της

Θεοτόκου, (Γέννηση, Εισόδια, Κοίμηση), 3) Σκηνές από τη ζωή των Αγίων, (μαρτύρια, θαύματα), κλπ. 4) Προσωπογραφίες Αγίων ανδρών (νότιος τοίχος) και γυναικών (βόρειος τοίχος). Σε αυτόν τον εικονογραφικό κύκλο ανήκουν και οι εικόνες του τέμπλου. Αριστερά της Ωραίας Πύλης εικονίζεται ο Δεσπότης Χριστός, περιβεβλημένος με όλη Του τη δόξα. Δεξιά της Ωραίας Πύλης εικονίζεται η Θεοτόκος με τον Κύριο στις άχραντες αγκάλες Της, η Οποία ως η στοργική μητέρα του κόσμου, δέεται για τους πιστούς. Δεξιά του Κυρίου εικονίζεται ο τίμιος Πρόδρομος, ο «μείζων εν γεννητοίς γυναικών προφήτης» (Λουκ.7:28) και αυτός δεόμενος. Δεξιά της Θεοτόκου ο τιμώμενος άγιος του ναού ή παράσταση Δεσποτικής ή Θεομητορικής εορτής στην οποία είναι αφιρεμένος ο ναός Στο πάνω μέρος του τέμπλου εικονίζονται σκηνές από την επίγεια ζωή του Κυρίου (Δωδεκάορτο) και οι μορφές των αποστόλων και άλλων επιφανών αγίων.

3.2 ΝΑΟΔΟΜΙΑ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Η ναοδομία της δυτικής χριστιανοσύνης ως τα χρόνια του Καρλομάγνου (9ος αιώνας) παρέμεινε σχεδόν δουλικά προσηλωμένη στην παλαιοχριστιανική βασιλική. Κατά την καρλομάγνεια όμως εποχή, η οποία όπως είναι γνωστό χαρακτηρίζεται από την αναγέννηση των τεχνών στα παλαιά ρωμαϊκά πρότυπα, επηρεάστηκε και η ναοδομία Η γνωστή μας ρομανική αναγέννηση, η οποία ξεκίνησε από τη Γερμανία και εξαπλώθηκε γρήγορα σε ολόκληρη τη δυτική Ευρώπη, δημιούργησε νέους τύπους ναών. Από βυζαντινή επίδραση εμφανίζεται αρχικά ο ναός Ρομανικού ρυθμού, ο οποίος ουσιαστικά είναι τρίκλιτη βασιλική με ένα μεγάλο εγκάρσιο κλίτος. Πρόκειται για τεράστια οικοδομήματα, δείγματα των οποίων υπάρχουν σε πολλά μέρη της Δυτικής Ευρώπης. Δύο περίπου αιώνες αργότερα εμφανίζεται ο Γοτθικός ρυθμός, ως εξέλιξη του Ρομανικού ρυθμού. Κύριο χαρακτηριστικό του πομπώδους αυτού ρυθμού είναι τα στενόμακρα κτίρια, τα οποία χωρίζονται

εσωτερικά σε κλίτη και στο ανατολικό μέρος καταλήγουν σε ένα εγκάρσιο κλίτος με μια ημικυκλική κόγχη μεγάλων διαστάσεων. Άλλο κύριο χαρακτηριστικό στοιχείο του Γοτθικού ναού είναι η κατακόρυφη διεύθυνση του κτιρίου και οι πανύψηλες οξείες απολήξεις της στέγης και των κωδωνοστασίων.

Την εποχή της Αναγεννήσεως δημιουργήθηκαν νέοι τύποι ναοδομίας στη Δύση επηρεασμένοι από την επιστροφή στα αρχαιοελληνικά και κλασσικά πρότυπα. Έτσι προήλθε ο ρυθμός της Αναγεννήσεως με αντιπροσωπευτικό παράδειγμα τον κολοσσιαίο ναό του αγίου Πέτρου στη Ρώμη. Τα μέρη του ναού είναι πρόναος ή νάρθηκας, κυρίως ναός και ιερό βήμα, η αρχιτεκτονική δηλαδή είναι η ίδια με αυτή της Ορθόδοξης. Μέσα σε κάθε ναό υπάρχουν δυο μαρμάρινες λεκάνες με νερό αυτό το νερό είναι αγιασμένο και όποιος πιστός μπαίνει στο ναό βρέχει τα δάχτυλα του και ύστερα κάνει το σταυρό του, αυτό θυμίζει το βάπτισμα και λέμε. Στο όνομα του πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Δηλαδή κάνουμε το σημείο του σταυρού που μας υπενθυμίζει πως ο Χριστός σταυρώθηκε και αναστήθηκε και με τα λόγια λέμε πως το μεγάλο μυστήριο της πίστης μας είναι η Αγίας Τριάδα.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία το 17ο αιώνα χρησιμοποίησε την τέχνη για να χτυπήσει τη Μεταρρύθμιση. Δημιούργησε ένα νέο ρυθμό στη ζωγραφική και στην αρχιτεκτονική, ως απάντηση στους

Προτεστάντες που αρνούνταν τη χρήση εικόνων και αγαλμάτων στους ναούς. Αυτός ο ρυθμός ήταν το μπαρόκ. Η λέξη μπαρόκ σημαίνει το παράδοξο και στην αρχή χρησιμοποιήθηκε χλευαστικά, διότι παραγνώριζε τους κανόνες της κλασικής αρχιτεκτονικής και συνδύαζε αρχιτεκτονικά στοιχεία διαφορετικής προέλευσης.

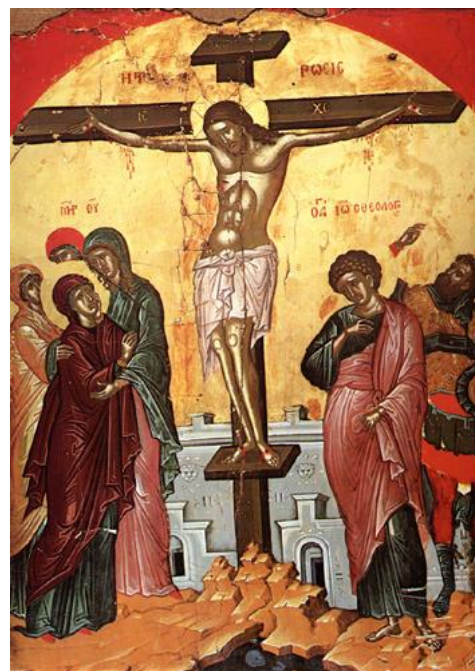
Στη ζωγραφική το μπαρόκ εκφράζει με έντονο τρόπο τα συναισθήματα των εικονιζόμενων προσώπων. Τονίζει τη θεατρικότητα (την κίνηση των μορφών) με σκοπό να καταπλήξει τους πιστούς και να τους συγκλονίσει. Επειδή την εποχή της Αντιμεταρρύθμισης η αποκατάσταση της τιμής των αγίων ενδιέφερε ιδιαίτερα τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, εμφανίζεται πολύ συχνά ως θέμα σε πίνακες η αποθέωση των μαρτύρων. Άγγελοι στεφανώνουν τους μάρτυρες μέσα από χρυσά σύννεφα, άγιοι τους υποδέχονται στον ουρανό και μερικές φορές η ίδια η Παρθένος με το Βρέφος εμφανίζεται στο πάνω μέρος του πίνακα που αναπαριστά το μαρτύριο του αγίου.

Η αρχιτεκτονική μπαρόκ υποχρεώθηκε να ακολουθήσει την ίδια γραμμή. Χαρακτηρίζεται από εντυπωσιακές κοίλες επιφάνειες και από υπερβολική διακόσμηση, που καλύπτει όλο το εσωτερικό του ναού. Γι' αυτό χρειάζεται μεγάλους χώρους που θα αναδεικνύουν αυτού του είδους τη διακόσμηση. Η αρχιτεκτονική μπαρόκ πέτυχε το σκοπό της· συγκίνησε στο παρελθόν αλλά εντυπωσιάζει και σήμερα το θεατή. Τελικά φαίνεται ότι κατάφερε να συνδυάσει το μεσαιωνικό ναό με το μακρύ ορθογώνιο σχήμα και τις αναγεννησιακές ημικυκλικές κολόνες που συνήθως στηρίζουν ένα υπερώο και έναν πρώτο όροφο. Κατά μια άλλη καλλιτεχνική όμως άποψη, αποδεικνύει το μαρασμό της τέχνης της Αναγέννησης (16ος αιώνας), την οποία και διαδέχθηκε, αφού αντικαθιστά την ισορροπία των καλλιτεχνικών στοιχείων που χαρακτήρισαν την Αναγέννηση, με τον υπερβολικό δυναμισμό και τη θεατρικότητα.

Οι Ρωμαιοκαθολικοί ναοί σε αντίθεση με τους Ορθόδοξους είναι διακοσμημένοι με αγάλματα που αναπαριστούν κυρίως την Παναγία (Madona) και τον σταυρωμένο Χριστό.

Οι Ρωμαιοκαθολικές εικόνες παρουσιάζουν διαφορές με τις Ορθόδοξες, ένα παράδειγμα αποτελούν τα πόδια του σταυρωμένου Χριστού τα οποία αναπαριστώνται σταυρωτά στην ρωμαιοκαθολική τέχνη, σε αντίθεση με την βυζαντινή που αναπαρίστανται αντικριστά.

Στην Ρωμαιοκαθολική λειτουργία χρησιμοποιείται το εκκλησιαστικό όργανο (pipe organ) κάτι το οποίο δεν υφίσταται στους Ορθόδοξους ναούς.

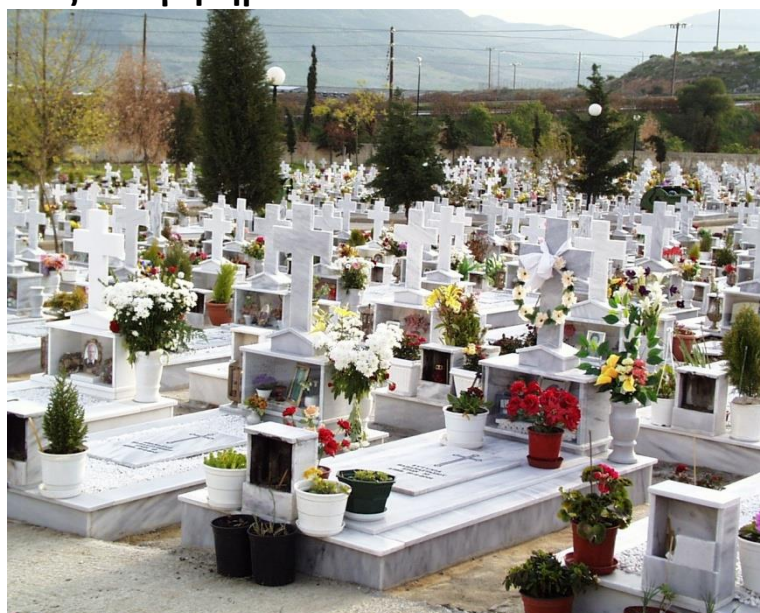

Μία αξιοσημείωτη διαφορά μεταξύ Ρωμαιοκαθολικής και Ορθόδοξης Εκκλησίας που αξίζει να επισημανθεί είναι ο διαφορετικός τρόπος οικοδόμησης των ταφικών μνημείων στους νεκρούς. Αντίστοιχες εικόνες είναι :

✓ Ρωμαιοκαθολικό κοιμητήριο

✓ Ορθόδοξο κοιμητήριο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Η ΤΥΧΗ ΤΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ ΣΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ & ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή

Η Λατινική Επισκοπή Κεφαλληνίας ιδρύθηκε το 1207 επί Πάπα Ιννοκεντίου Γ', ενώ το 1212 ιδρύεται νέα λατινική Επισκοπή στη Ζάκυνθο. Στις 11 Μαρτίου 1222 επί Πάπα Ονωρίου Γ' οι δύο αυτές Επισκοπές θα ενωθούν με Αρχιερέα αυτών τον Επίσκοπο Κεφαλληνίας. Η Αρχιεπισκοπή Κερκύρας ιδρύθηκε το 1274. Τόσο διοικητικά όσο και πνευματικά η Επισκοπή Κεφαλληνίας εξαρτώνταν από την Επισκοπή Πατρών ιδρυμένη το 1205, ενώ της Ζακύνθου από την Λατινική Μητρόπολη Κορίνθου ιδρυμένη αντίστοιχα το 1210 μέχρι και το 17ο αιώνα που θα υπαχθούν πλέον στην Λατινική Αρχιεπισκοπή Κέρκυρας. Στις 3 Ιουνίου ο Πάπας Πίος ΙΑ' προσάρτησε στην Αρχιεπισκοπή Κερκύρας τις Επισκοπές Κεφαλληνίας και Ζακύνθου.

Η Αρχιεπισκοπή περιλαμβάνει όλα τα νησιά που άλλοτε αποτελούσαν αυτές τις Εκκλησιαστικές Επαρχίες. Δηλαδή την Κέρκυρα, τους Παξούς, Αντίπαξους, Λευκάδα, Ιθάκη, Κεφαλληνία και Ζάκυνθο. Στην Αρχιεπισκοπή Κερκύρας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου στις 18 Μαρτίου 1926 προσαρτήθηκε και η Ήπειρος.

Ο Επίσκοπος της Εκκλησιαστικής αυτής Επαρχίας φέρει τον τίτλο: Καθολικός Αρχιεπίσκοπος Κερκύρας, Κεφαλληνίας - Ζακύνθου.

4.2 Επιπλέον ιστορικά στοιχεία

Αναλυτικότερα επί τουρκοκρατίας σημειώθηκε μείωση του αριθμού των καθολικών στα **Επτάνησα**, μολονότι αυτά βρίσκονταν πιο κοντά προς την Αγία Έδρα.

Αιτίες ήταν ο μικρός αριθμός των πιστών, η πενία της λατινικής εκκλησίας -τα εισοδήματά της ήταν μικρά- και ιδίως οι **μεικτοί γάμοι**, οι οποίοι ήταν επόμενο ν' απολήξουν στην απορρόφηση της καθολικής μειονότητας. Ήδη στα 1602 έγραφε ο βάιλος Κερκύρας Leonardo Zulian σε έκθεσή του προς τον δόγη: *«άλλοτε στο αστικό συμβούλιο των ευπατριδών Κερκύρας πολλές ήταν οι οικογένειες, που ζούσαν με το δόγμα της Αγίας των Ρωμαίων Εκκλησίας, αλλά εξ αιτίας των επιγαμιών που ακολούθησαν, ελάχιστες τώρα απέμειναν»*.

Κατά το **τέλος του 16ου αι.**, σύμφωνα με τις πληροφορίες καθολικών κληρικών, ο αριθμός των ομοδόξων τους, εκτός από τους στρατιώτες, ανέβαινε σε 2.000 άτομα (ενώ των ορθοδόξων σε 16.000), στα 1611 σε

1.500 και στα 1636 σε 1.400. Ο αριθμός αυτός παραμένει ως τα 1671. Κατά τον 18ο αι. η μείωση εξακολουθεί με γοργότερο ρυθμό.

Στις **αρχές του 19ου αι.**, δηλαδή μετά την λήξη της βενετικής κυριαρχίας, παρουσιάζονται **1.600 καθολικοί μόνιμα εγκατεστημένοι στην Κέρκυρα**. Θα είναι ασφαλώς μαζί με τους εντόπιους καθολικούς πολλοί άνδρες της φρουράς. Επομένως δεν πρόκειται για αναζωογόνηση της καθολικής κοινότητας. Αντίθετα η κατάλυση της βενετικής κυριαρχίας υπήρξε ένα νέο πλήγμα.

Οι καθολικοί εξυπηρετούνται από αρκετούς κληρικούς, λαϊκούς και μοναχούς, οι οποίοι λειτουργούν όχι μόνο σε διάφορες δικές τους εκκλησίες, αλλά και σε βήματα (altaria), που υπάρχουν μέσα στις ορθόδοξες εκκλησίες. Ανάμεσα στα κοινωφελή ιδρύματα των καθολικών πρέπει να μνημονευθούν τα τρία νοσοκομεία (το ένα μέσα στο Παλαιό Φρούριο για τους στρατιώτες). Υστερούσε όμως η οργάνωση των σχολείων τους. Η ομαλή λειτουργία τους άρχισε από τον 19ο αι. .

Στις αρχές του 17ου αι. ζούσαν 300 καθολικοί στην **Κεφαλληνία** και 200 στην **Ζάκυνθο**. Και σ' αυτά τα νησιά, όπως και στην Κέρκυρα, διαπιστώνουμε μια συνεχή μείωση του αριθμού τους, η οποία οφείλεται κατά κύριο λόγο στους μεικτούς γάμους και κατόπιν στην κατάλυση της βενετικής εξουσίας στα Επτάνησα. Αντίστοιχα μειώνεται και ο αριθμός των εφημερίων και των άλλων κληρικών, καθώς και των εκκλησιαστικών ιδρυμάτων.

Στην **Λευκάδα** αριθμός των καθολικών στα 1710 ανέβαινε σε 500 άτομα, στα 1723 σε 220, από τα οποία όμως οι 70 ήταν στρατιώτες και οι 150 Χιώτες (που είχαν καταφύγει εκεί, όπως είδαμε, μετά την κατάκτηση της Πελοποννήσου) και στα 1820 σε 48, μέλη 22 οικογενειών.

Στα **Κύθηρα** από τις δύο καθολικές εκκλησίες του 1723 δεν είχε απομείνει καμιά και από τους καθολικούς κατοίκους μόνο δύο οικογένειες και οι στρατιώτες της φρουράς.

Στα απέναντι από τα Επτάνησα ηπειρωτικά κάστρα υπό βενετική κυριαρχία, στην **Πάργα**, **Πρέβεζα** και **Βόνιτσα**, τους πιστούς της καθολικής εκκλησίας τους αποτελούν κυρίως οι στρατιωτικοί των φρουρών με τις οικογένειές τους. Τόσον οι εκκλησίες, όσο και οι λειτουργοί με τα ποίμνιά τους εξαφανίζονται μετά την κατάλυση της βενετικής δημοκρατίας

Αρχιεπισκοπή Κέρκυρας. Καλύπτει τα νησιά του Ιονίου. Περιλαμβάνει περίπου 3.000 μέλη, κυρίως μαλτέζικης καταγωγής στην Κέρκυρα. Πρόκειται για τους Καθολικούς με τα λιγότερα προβλήματα στις σχέσεις τους με την Ορθόδοξη πλειοψηφία, γεγονός που οφείλεται στην ευρωπαϊκή νοοτροπία των Επτανησίων. Η εκκλησιαστική αυτή επαρχία περιλαμβάνει έξη ενορίες, δύο στην Κέρκυρα και από μια σε Κεφαλλονιά, Ζάκυνθο, Πρέβεζα και Ιωάννινα. Ακόμα, στην Κέρκυρα δρουν τα γυναικεία μοναχικά τάγματα των Φραγκισκανίδων και των Αδελφών του Αγίου Ιωσήφ της Λυών. Αρχιεπίσκοπος είναι ο Σεβασμιότατος Αντώνιος Βαρθαλίτης.

Καθολική Αρχιεπισκοπή Κέρκυρας, Ζακύνθου-Κεφαλληνίας και Μητρόπολη Ιονίων Νήσων

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

Στα πλαίσια του προγράμματος μπορέσαμε να επισκεφθούμε το νησί της Κέρκυρας που αποτελεί έναν τόπο όπου συμβιώνουν οι δύο εκκλησίες, η ορθόδοξη και η καθολική.

Μας δόθηκε λοιπόν η ευκαιρία να επισκεφθούμε τον ορθόδοξο Ναό του Αγίου Σπυρίδωνα, ο οποίος είναι και ο προστάτης του Νησιού. Παρακάτω παρατίθενται φωτογραφίες.

Εξωτερική άποψη του Ναού

Εσωτερική όψη του Ναού.

Το σκήνωμα του Αγίου Σπυρίδωνα.

Επίσης επισκεφθήκαμε και τον καθεδρικό ναό του Αγίου Χριστοφόρου και Ιακώβου που αποτελεί και την καθολική μητρόπολη.

Εξωτερική όψη του καθολικού Ναού.

Εσωτερική όψη του καθολικού Ναού.

Εδώ βάλλε μια
φωτογραφία έξω
από τον καθολικό
ναό με τα παιδιά
που είσαι

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- http://www.apostoliki-diakonia.gr/gr_main/catehism/theologia_zoi/themata.asp?cat=art&contents=contents_naos.asp&main=naos&file=page15.htm
- <http://www.pistos.gr/orthodoxia/latreia/poioi-einai-oi-kurioteroi-sumbolismoi-pou-uparxoun-stin-ekklisia-giati-epikratise-o-buzantinos-ruthmos-stin-orthodoksi-naodomia>